

BIJZONDERE WAARNEMINGEN EN VONDSTEN

'Parasolmier' op Slanke amaniet

Reijnders, J. 2000. 'Leafcutter' ants on *Amanita fulva*. Coolia 43(3): 171.

Small black ants showing behaviour similar to that of tropical leafcutter ants were observed carrying away small pieces of the gills of *Amanita fulva* in Amstelveen.

Tijdens een paddestoelenexcursie in de oeverlanden van de Amstelveense Poel o.l.v. Ger van Zannen, deden wij een merkwaardige ontdekking. Op de steel van een Roodbruine slanke amaniet (*Amanita fulva*) zagen we enkele kleine zwarte mieren die met kleine stukjes lamel in hun kaken langs de steel naar beneden liepen. Daar aangekomen vervolgden ze hun weg in horizontale richting om vervolgens in de moslaag te verdwijnen.

Bij het bekijken van de lamellen bleek dat deze behoorlijk waren afgeknaagd. Het verschijnsel deed sterk denken aan tropische parasolmieren die met afgeknaagde stukjes blad slepen. Ook enkele andere exemplaren van *Amanita fulva* in de nabije omgeving vertoonden afgeknaagde lamellen. Kennelijk transporteerden de mieren de kleine stukjes lamel naar hun nest.

Dit gedrag van de mieren zet je wel aan het denken. Gebruiken de mieren de stukjes lamel gewoon als voedsel? Misschien is het klimaat in een mierennest heel gunstig voor de sporen om te kunnen ontkiemen. En dan denk je aan de termieten die in hun nesten schimmels kweken. Misschien iets voor een mierenspecialist om dit eens uit te zoeken?

John Reijnders, Badhoevedorp

[Noot van de redactie: de auteur van dit artikel overleed op 4 april j.l. Een in memoriam is geplaatst op pagina 121.]

Krulhaarkelkzwam (*Sarcoscypha austriaca*) in Hazerswoude

Tielenius-van Cleef, A. 2000. Large numbers of *Sarcoscypha austriaca* found on campsite in low-lying polder in the province of Zuid-Holland. Coolia 43(3): 171-172.

Vanaf 1985 struin ik regelmatig in 'Het Groene Hart', het NTKC (Nederlandse Toeristen Kampeer Club) terrein aan de Voorweg in Hazerswoude Dorp. Het is alleen toegankelijk voor leden maar ik heb een 'vrijbrief' vanwege het houden van paddestoelenexcursies (éénmaal per jaar op hun terrein) voor het IVN Alphen aan den Rijn.

In 1988 werden de kelkzwammen in februari ontdekt; sindsdien hebben ze zich uitgebreid. Op 8 januari j.l. ben ik weer gaan kijken en over een oppervlakte van $\pm 20 \times 10$ m was het 'bezaaid' met deze rode kelkjes, ongeveer 200, en ik heb niet eens onder het bladafval gekeken. Het gebied is erg drassig en ligt vol met bemoste (Dikkopmos en Fijn laddermos) takken en stammetjes. Er staan weinig bomen. In 1988 dachten we dat het Rode kelkzwammen (*Sarcoscypha coccinea*) waren. Voor het verschijnen van de bewerkingen van Baral (1984) en Harrington (1990) werden de soorten in dit complex (*S. coccinea*, *S. austriaca* en *S. jurana*) niet onderscheiden. Onder de microscoop zijn de kurkentrekker-vormige haren aan de buitenkant van de kelk met een beetje moeite goed te zien.

Even nog wat historische gegevens. Rond 1600 ging men het veen afgraven en uitbaggeren tot aan de zeekleilaag. De bodem zakte tot ± 5 m beneden NAP en zo ontstond omstreeks 1752 de Noordplas. In 1765 werd deze plas drooggemalen. Het gebied waarin 'Het Groene Hart'

ligt werd bemalen door twee molenviergangen. In 'Het Groene Hart' stonden dus vier molens en de resten zijn nog te vinden. In 1910 werden ze vervangen door een stoomgemaal. In 1967 werd dit gemaal afgedankt en op de resten hiervan staat nu het clubgebouw van NTKC. Aan de overkant van de Voorweg nam een elektrisch gemaal de functie over. Sinds 1979 werd dit overgenomen door het gemaal Palenstein in Zoetermeer en is het terrein een onderdeel van het Waterschap Noordwoude. Dit polderbos bevat nogal wat niveauverschillen en is zeer vochtig. De iepen zijn gerooid vanwege de iepziekte en de meidoorns vanwege besmettingsgevaar voor belendende kwekerijen. Als boomsoorten staan er elzen, wilgen, berken, eiken, esdoorns en populieren; daarnaast nog de struiken vlier, Gelderse roos, hazelaar, hulst en sleedoorn. Dit gebied is erg interessant vanwege de zwammen (± 90 soorten). Intussen zijn we (Jense van Bodegraven, Jeanette Teunissen en ik) aan het inventariseren. In 1992 werd de Zalmzwam (*Rhodotus palmatus*) gevonden en is te vinden op drie plekken. Het NTKC beheert dit terrein en we hebben afspraken gemaakt dat voorzichtig omgegaan wordt met plekken waar bijzondere soorten zwammen voorkomen. Met dank aan Jense van Bodegraven en Marijke Nauta voor controle van de determinatie.

Anny Tielenius, Boskoop

De Stekelzwammen van de Stopsdijk

Dieker, J.F.M. 2000. Hedgehog Fungi of the Stopsdijk. *Coolia* 43(2): 172.

Within a two year period four species of the threatened group of Hedgehog mushrooms were found on the Stopsdijk, a sandy tree-lined lane in the municipality of Gorssel in the province of Gelderland. These were *Phellodon melaleucus*, *Hydnellum conrescens*, *H. spongiosipes*, and *Hydnum repandum*.

Dit verhaaltje gaat over een heel bijzondere en bedreigde groep paddestoelen. Het is een groep waarvan de sporen gevormd worden op stekeltjes aan de onderzijde van het vruchtlichaam en die daarom stekelzwammen heten. De meeste soorten leven samen met wortels van bomen; dit tot wederzijds voordeel van boom en paddestoel. Veel stekelzwammen houden van een schrale, enigszins vochtige bodem. Door de grootschalige vermesting en verdroging in ons land zijn ze daarom sterk achteruitgegaan en staan ze alle op de Rode Lijst van bedreigde paddestoelen.

Toen ik een paar jaar geleden de ernstig bedreigde en zeer zeldzame Tengere stekelzwam (*Phellodon melaleucus*) vond, was ik zeer verheugd. Gerard de Vries bracht de soort op naam en vertelde mij toen, dat als je zo'n stekelzwam eenmaal gevonden hebt, de kans groot is dat er meer stekelzwammen voorkomen.

Dit bracht mij ertoe het gebiedje regelmatig te bezoeken, temeer omdat het er rustig is en je er mooi kan wandelen. Het gaat hier om de Stopsdijk in de gemeente Gorssel (Gelderland): een zandweg met aan weerszijden bos en houtwallen, begroeid met o.a. els, boswilg, berk, zomereik en beuk.

Tot mijn verbazing vond ik in de twee jaar na deze vondst tot nu toe vier soorten stekelzwammen. De zeldzaam geworden Gezzoneerde stekelzwam (*Hydnellum conrescens*) groeide bijna verborgen onder takken van een jonge beuk. De vruchtlichamen vormden met elkaar een bijna ronde cirkel met een diameter van ongeveer één meter. De volgende soort, de even zeldzaam geworden Fluwelige stekelzwam (*H. spongiosipes*), vond ik met twee exemplaren aan de overzijde van de weg. Als vierde stekelzwam vond ik recent de matig algemene Gele stekelzwam (*Hydnum repandum*). Toen bleek ook dat de Tengere stekelzwam in aantal exemplaren en groeiplaatsen zich sterk had uitgebreid. Ze puilden hier en daar letterlijk de houtwal uit!

J.F.M. Dieker, Zutphen